

«Пласт» у 1930 р.) не дали можливості на належному рівні побудувати спортивне життя в с. Уличному. Незважаючи на це, луговики та пластуни зуміли використати отриманий досвід у своїй подальшій громадській діяльності як в Уличному в спортивній організації «Сокіл», протиалкогольному товаристві «Відродження», читальні «Просвіта», так і за його межами в Дрогобичі, Львові, Перемишлі, Стрию, де вони вчилися або працювали. Наприклад, Любомир Беч у львівських часописах опублікував чимало статей про «Пласт» та практичні поради для української молоді [21], був одним з провідних членів товариства «Сокіл» в Уличному у 1930-х рр. [12]. Мова про це йтиметься у наступній публікації автора. Методика луговиків та пластунів Уличного не втратили своєї актуальності. Її з певними корективами успішно можна застосувати й сьогодні для виховання української молоді.

1. Дашкевич Р. Підручник для руханково-пожарних товариств Січей та Лугів / Р. Дашкевич. – Львів, 1925.
2. Статут руханкового товариства і огневої сторожі «Луг». – Львів, б. р.
3. Стан Лугової організації при кінці 1928 // Вісти з Лугу. – Львів, 1929. – Січень. – Чис. 1.
4. Свій. Хочемо бути в поступовій лаві Лугового брацтва. Колпець, пов. Дрогобич // Луговик. – Львів, 1926. – 20 грудня. – Чис. 2.
5. Козак Ничай. Вперід! Славне Товариство! Колпець, пов. Дрогобич // Луговик. – Львів, 1927. – 20 березня. – Чис. 3.
6. Свій. До гурту пристаєм молодого! Болеківці, пов. Дрогобич // Луговик. – Львів, 1927. – 20 січня. – Чис. 1.
7. До гурту пристаєм молодого! Болеківці, пов. Дрогобич // Луговик. – Львів, 1927. – 20 березня. – Чис. 3.
8. Дашкевич Р. Тустановичі / Р. Дашкевич // Дрогобиччина – земля Івана Франка. Збірник географічних, історичних та етнографічно-побутових і мемуарних матеріалів / Голова Редакційної Колегії д-р Лука Луцiv. – Нью-Йорк–Париж–Сідней–Торонто, 1973. – Т. 1.
9. Луговики. З Лугу в Уличні, пов. Дрогобич // Вісти з Лугу. – Львів, 1926. – 25 грудня. – Чис. 6.
10. Центральний державний історичний архів України у Львові (далі – ЦДА України у Львові). – Ф. 312. – Оп. 1. – Спр. 1.
11. ЦДА України у Львові. – Ф. 312. – Оп. 1. – Спр. 616.
12. ЦДА України у Львові. – Ф. 312. – Оп. 1. – Спр. 731.
13. Реф. Орг. Вакаційні гуртки // Урядові Вісти Верховної Пластової Команди. – Львів, 1925. – Червень. – Чис. 4(6).
14. Молоде Життя. Часопис Українського Пласту. – Львів, 1925. – 15 червня. – Чис. 5–6.
15. ЦДА України у Львові. – Ф. 389. – Оп. 1. – Спр. 974.
16. ЦДА України у Львові. – Ф. 389. – Оп. 1. – Спр. 796.
17. Тисовський О. Життя в Пласті. Основи пластового знання для Української Молоді / О. Тисовський. – Львів: Накладом Верховної Пластової Ради у Львові, 1921; Беч Д. Розповідь про брата / Д. Беч // Дрогобиччина – земля Івана Франка. Збірник географічних, історичних та етнографічно-побутових матеріалів / упор. і ред. М. Шалата. – Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 1997. – Т. 4.
18. Л. З. Б. [Беч Л.]. Героїчне сповнювання обов'язку (Наказ доби, що її творимо) // Вогні. Ідеологічний журнал нового покоління. – Львів, 1936. – Травень–червень. – Чис. 9–10 (58–59).
19. Зенон Б. Л. [Беч Л.]. Роля психотехніки у професійному порадистві // Вогні. Ідеологічний журнал нового покоління. – Львів, 1937. – Вересень–жовтень. – Чис. 9–10(6).
20. ЦДА України у Львові. – Ф. 389. – Оп. 1. – Спр. 167.
21. Беч Л. Пластуни в українській визвольній війні (У двадцятипятиліття перших пластових відділів) / Л. Беч // Вогні. Ідеологічний журнал нового покоління. – Львів,

1937. – Квітень. – Чис. 7 (66); Б. Л. Зенон [Беч Л.]. Роля психотехніки у професійному порадистві // Вогні. Ідеологічний журнал нового покоління. – Львів, 1937. – Вересень–жовтень. – Чис. 9–10(6). – С. 206–209; Беч Л. Гігієна спорту / Л. Беч // Спорт. Часопис Українського Спортивного Союзу. – Львів, 1937. – 27 березня. – Чис. 4(19). – С. 2; Беч Л. Гігієна спорту / Л. Беч // Спорт. Часопис Українського Спортивного Союзу. – Львів, 1937. – 15 травня. – Чис. 7(22). – С. 2; Беч Л. Гігієна спорту (Продовження) / Л. Беч // Спорт. Часопис Українського Спортивного Союзу. – Львів, 1937. – 15 червня. – Чис. 9(24). – С. 2.

Т.Д. Федоренко

РОЛЬ І МІСЦЕ КУЛЬТУРНО-МАСОВИХ ОСЕРЕДКІВ У ПОВСЯКДЕННОМУ ЖИТТІ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛЯНСТВА ПОВОЄННОЇ ДОБИ

Досліджено стан, функціонування, роль та місце сільських осередків культури у повоєнну добу в повсякденному житті української сільської спільноти. Простежено вплив держави на населення через центри культурного споживання. Розкрито, що основними видами дозвілля стали відвідування клубів, бібліотек, читання газет, слухання радіо, в окремих випадках відвідування музеїв. Четвертий п'ятирічний план передбачав відбудову культурно-освітніх закладів. В умовах цілковитого панування авторитарно-командної системи культурно-масові центри не могли повністю виконати свою місію духовного збагачення людей. У повоєнний період осередки культурного життя на селі стали центрами як і для спілкування людей та задоволення морально-естетичних проблем, так і ідеологічного впливу держави.

Ключові слова: культурні центри, повоєнне сільське співтовариство, культурне споживання, духовне збагачення, ідеологічний вплив.

The article explores status, function, role and place of cultural centers in everyday life of the Ukrainian post-war rural community. An attempt to trace the influence of the state on the population through the centers of cultural consumption is made.

The Second World War caused the Ukrainian peasantry enormous human and material losses. For peasants the main types of leisure in the post-war years were visiting clubs and libraries, reading newspapers, listening to the radio, and occasionally – visits to museums. The fourth five-year plan called for the restoration of cultural and educational institutions. In terms of complete domination of authoritarian system of governing, public cultural centers could not fully perform their mission of spiritual enrichment of people. In the postwar period the centers of rural cultural life changed and became centers for communication and meeting moral and aesthetic problems as well as for the ideological influence of the state.

Key words: cultural centers, post-war rural community, cultural consumption, spiritual enrichment, ideological influence.

Повсякденне життя кожного народу – це матеріальне втілення його масового менталітету. Це накопичена народом за століття сфера прояву його розвитку, життєвого та культурного досвіду. За допомогою дослідження повсякденності можна створити цілісну картину того чи іншого періоду та надати характеристику такій соціальній категорії населення, як селянство.

Враховуючи, що повсякденність людини не вичерпується суто економічним та господарським життям, а навпаки, необхідним елементом є залучення

до культурних цінностей, пізнання нового, можливість сільських громадян задовольняти свої культурні потреби заслуговує на окреме дослідження, особливо в часи повоєнної доби. Саме в цей період виникає потреба в культурних осередках як і для місць спілкування, так і для розради, а з боку держави для посилення свого впливу на селянство.

Повсякденність у сучасній українській історіографії активно досліджується. Підтвердженням цьому є поява як академічних, так і одноосібних наукових видань [1–9]. Водночас перспективним є вивчення ролі та місця культурно-масових осередків у повсякденному житті українського повоєнного селянства. Автор статті ставить за мету проаналізувати цей маловивчений сюжет із історії селянської повоєнної повсякденності.

У повоєнний період основними центрами культурно-масового життя виступали клуби. З одного боку, робота цих інститутів мала сприяти формуванню нової люднини-громадянина, свідомого селянина-колгоспника, здатного багато і самовіддано працювати на користь держави, незважаючи на рівень матеріальної винагороди [1, 158]. З іншого боку, сільські мешканці сприймали клуби як можливість відпочинку, спілкування, отримання нової інформації, навчання, залучення до спорту, художньої самодіяльності, новітніх засобів техніки. Сільські клуби були центрами культурного споживання.

Держава через заклади культури ідеологічно впливала на всі верстви населення. Тому вже в четвертому п'ятирічному плані ставилося завдання відбудувати культурно-освітні заклади та посилити культурно-просвітницьку роботу. Однак відбудова та будівництво сільських клубів відбувалися доволі повільними темпами. Незначні державні кошти, які виділялися на їх ремонт, не завжди використовувалися за призначенням. Не вистачало будівельних матеріалів, техніки, культосвітніх працівників. Помітну активність у відбудові культурно-освітніх закладів і покращенні їх діяльності виявляла сільська молодь, яка створювала бригади будівельників і працювала у вихідні дні.

У сільській місцевості існувало декілька типів клубних установ. По-перше, це культурні установи сільських рад; по-друге, колгоспні клуби; по-третє, червоні кутки у віддалених бригадних селах. Матеріально-технічне оснащення клубів цілком залежало від вкладених у їх розвиток коштів. Як правило, кращі сільські клуби були у районних селах. У 1956 р. було визнано кращими 14 сільських клубів. Якісне обладнання сільських клубів передбачало наявність кімнат гурткової роботи з врахуванням специфіки кожного гуртка, музейні кімнати, кабінети передового досвіду, пересувних виставок, кімнати урочистої реєстрації шлюбів і народжень, методичні кабінети на допомогу клубних працівників. Обов'язково передбачалася сцена для проведення вистав, лекцій, кіносеансів, вшанування передовиків виробництва [8, 21]. Основна частина сільських клубів не відповідала вимогам. Це створювало незручності, вимагало значних зусиль, проявлення ініціативи та винахідливості з боку сільських мешканців в організації власного відпочинку, розваг та свят.

Одним із найпоширеніших на селі видів розваг було відвідування кіносеансів. При клубах працювали державні кіноустановки як стаціонарні, так і пересувні.

У 1956 р. у сільських клубах нараховувалося 7,4 тис. кіноустановок [10, 464]. Тобто тільки 28,7% від загальної кількості сільських клубів були забезпечені кіноапаратурою. Щоправда, у 1959 р. забезпеченість сільських клубів кіноапаратурою покращилася і майже в кожному другому клубі була кіноапаратура, яка розташовувалася в окремому при клубі приміщенні. Кіноустановки у 1950-х рр. працювали на рідкому паливі. Щомісяця демонстрували 8–10 кінофільмів, а з часом їх кількість зросла вдвічі. Селян ознайолювали з планом показу фільмів, написаним власноруч, який звичай вивішували на дощі оголошень. У сільських клубах демонстрували кінофільми на художні та агрономічні теми, фільми для дітей [7, 227].

Характерною рисою роботи культурно-просвітніх закладів була їх надзвичайна політизація та ідеологізація. У 1946 р. побачило світ урядове «Положення про сільський клуб». Вона регламентувалася робота сільських закладів. Вона мала зводитися до роз'яснення населенню політичних подій, проведення науково-просвітницької пропаганди, надання консультацій з питань економіки і права, розвитку художньої самодіяльності. Гуманітарному і естетичному вихованню сільських жителів не приділялася належна увага. Робота більшості клубів полягала переважно в організації лекцій на суспільно-політичну тематику.

Партійні організації залучали клубні установи до забезпечення перманентних агітаційно-пропагандистських заходів до виборів, політичних дат та інших ідеологічних кампаній. Робота клубів спрямовувалася на пропаганду політичних, а також агрозоотехнічних та науково-природничих знань, яка в багатьох випадках мала формальний характер. Негативно оцінюючи і не виправдовуючи наявність контролю і цензури за змістом роботи і репертуаром сільських клубів, водночас не можна не помітити, що вони не допускали проникнення в культуру повоєнного часу хамства, вульгарності, аморальності [9, 11].

Враховуючи непересічне значення сільських клубів у вихованні радянського громадянина, в кожному клубі обов'язково створювали клубний комітет, який працював на виконання наказів Міністерства культури УРСР, обласного управління культури, районного відділу культури, райкому партії, райвиконкому та місцевих партійних та громадських організацій. Ця розгалужена мережа партійних та радянських установ повинна була забезпечити виконання «історичних рішень» з'їзду та пленумів ЦК КПРС про подальший розвиток сільського господарства в УРСР. Клуб організував навколо себе великий колектив сільського активу – інтелігенції села, трудівників колгоспного виробництва, який пропагував значущість політичних рішень центрального уряду та партії. Кожний учасник клубного комітету відповідав за відведену йому ділянку роботи: залучав до клубних гуртків сільських активістів, керував ними, організував масові заходи, керував редакційною колегією.

Загалом на селі існувала проблема заохочення сільських мешканців до культурно-масових заходів. Винятком були кіносеанси популярних кінокартин та вечори танців. Саме для цього під час організації вечорів молоді використовували систему вручення

привів. Клуб щоразу витрачав на винагороди 15–20 крб. У весняно-літній період з причини малих розмірів клубу культурно-масові заходи проводилися на території клубного парку [8, 22]. Для проведення масового вечора по колгоспах розклеювали оголошення, готували рекламу, домовлялися з духовим оркестром.

Важлива роль у духовному житті колгоспного селянина належала бібліотекам. Після війни мережа бібліотек відновлювалася поряд із мережею хат-читалень, а подекуди значно швидше. Бібліотеки не просто видавали книги, їх працівники проводили агітаційну роботу із селянами, періодично виїжджали в малі села, на польові стани. Фактичні матеріали свідчать, що більшість бібліотек проводила роботу на низькому рівні, що не задовольняв культурних запитів трудящих. В окремих бібліотеках інколи влаштовували тематичні книжкові виставки, проводили книжкові огляди, літературні вечори, читацькі конференції.

З'ясовано, що навіть в незадовільних матеріальних умовах і обмежених книжкових фондах бібліотечні установи користувалися популярністю в сільській місцевості. Це пояснюється потягом сільських жителів різного віку до книги, їхнім прагненням збагатитися духовно та інформаційно. Однак уповні задовольнити свої художньо-естетичні потреби засобами книги сільські читачі не могли, оскільки в книжкових фондах сільських бібліотек питома вага художньої літератури, яка користувалася особливим попитом серед масового читача, була незначною. Натомість у великій кількості були ідеологічно заангажовані суспільно-політичні, економічні, сільськогосподарські книги.

У житті звичайного українського селянина бібліотека виконувала декілька функцій. По-перше, їй належала роль інформаційного центру. Саме тут можна було знайти більшість газет, журналів, які давали змогу бути в курсі подій в країні, республіці. По-друге, в бібліотеках селянин отримував потрібні йому знання. Це стосувалося не тільки літератури фахового спрямування (нові методи праці, підвищення продуктивності сільського господарства), а також певних знань та нових досягнень, які потрібні були селянам у веденні домашнього господарства. Однак, загалом, така література привертала увагу спеціалістів колгоспів або окремих колгоспників. Найбільшим попитом у сільському середовищі користувалася література художнього жанру. Отже, ще одна функція сільських бібліотек – надати мешканцям сіл можливість якісного відпочинку із залученням улюбленої книги. Звісно, в сільському середовищі можливість читати книжки існувала далеко не в усіх. З метою якомога більшого залучення сільських мешканців до бібліотек були створені сприятливі умови – обслуговування читачів не тільки в бібліотеці, а також за місцем роботи або проживання [12].

Окремою формою роботи бібліотек була доставка книг тим селянам, які з різних причин не могли відвідувати бібліотеку. У ролі книгонош зазвичай виступали школярі.

Народна творчість та художня самодіяльність на селі розвивалися в гурткових формах. Кількість їх учасників порівняно з довоєнним періодом значно зросла. Гуртки художньої самодіяльності влаштовували для трудівників села вистави, концерти, тематичні вечори. На ці виступи приходило багато людей, тому це не могло залишитися без уваги.

Жорсткі ідеологічні рамки, в які намагалися поставити самодіяльних артистів, не кращим чином позначалися на виборі репертуару. В умовах цілковитого панування авторитарно-командної системи та партійно-державної цензури гуртки художньої самодіяльності не могли певною мірою духовно збагачувати людей.

Після звільнення території від нацистських окупантів розгорнулася робота з відновлення колекцій та експозицій музеїв. Упорядкування могил загиблих у війні, спорудження пам'ятників, вшанування учасників війни стало перетворюватися на добру народну традицію. Почалися розшуки адрес воїнів, які загинули при визволенні міст і сіл України. Зібрані матеріали використовувалися агітаторами, лекторами, пропагандистами у виховній роботі серед населення. Традиційним стало урочисто приймати молодь у робітничі колективи, видавати комсомольські квитки і паспорти, пов'язувати дітям на піонерських лінійках червоні галстуки [9, 13].

Отже, після війни основними видами дозвілля для селянства стало відвідування клубів, бібліотек, читання газет, слухання радіо, в окремих випадках відвідування музеїв. Четвертий п'ятирічний план передбачав відбудову культурно-освітніх закладів. За умови панування авторитарно-командної системи культурно-масові центри не могли повністю виконати свою місію духовного збагачення людей. У повоєнний період осередки культурного життя на селі зазнали змін. Окрім іншого, вони стали центрами як спілкування людей та задоволення морально-естетичних проблем, так і ідеологічного впливу держави.

1. Якубова Л. Повсякденне життя етнічних меншин радянської України у міжвоєнну добу / Л. Якубова; НАН України. Інститут історії України. – К. : Інститут історії України, 2011. – 339 с.

2. Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х – середина 1950-х рр.) : колективна монографія / відп. ред. В. М. Даниленко / НАН України. Інститут історії України. – [Кн. 2], ч. 1–2. – К. : Інститут історії України НАН України, 2010. – 351 с.

3. Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х – середина 1950-х рр.) : колективна монографія / відп. ред. В. М. Даниленко; НАН України. Інститут історії України. – [Кн. 2], ч. 3. – К. : Інститут історії України НАН України, 2010. – 336 с.

4. Повсякдення ранньомодерної України: історичні студії: в 2 т. – Т. 1: Практики, казуси та девіації повсякдення / гол. ред. В. Смолій; відп. ред. В. Горбачев; ред. колег.: Н. Старченко (заст. відп. ред.), Н. Білоус, В. Зема, О. Романова (відп. секр.); НАН України. Інститут історії України. – К. : Інститут історії України, 2012. – 328 с.

5. Юрчук В. І. Культурне життя в Україні у повоєнні роки: світло й тіні / В. І. Юрчук. – К. : Інститут історії України НАН України, 1995. – 348 с.

6. Ковпак Л. В. Соціально-побутові умови життя в 2-й пол. ХХ ст. (1945–2000) / Л. В. Ковпак. – К. : Інститут історії України НАН У, 2003. – 250 с.

7. Рибак І. В. Соціально-побутова інфраструктура українського села (1921–1991 рр.) / І. В. Рибак. – Кам'янець-Подільський : Абетка, 2000. – 304 с.

8. Лисак В. Ф. Повсякденність українських селян в умовах радянської дійсності 1950–1960-х рр. ХХ ст. : автореф. дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.02 / В. Ф. Лисак; Донець. нац. ун-т. – Донецьк, 2013. – 38 с.

9. Мічуда В. В. Побут і дозвілля сільського населення в повоєнний період (1945–1953) : автореф. дис. ... канд.

іст. наук спец. / В. В. Мічуда. – Переяслав-Хмельницький, 2009. – 20 с.

10. Романюк І. М. Українське село в 50-ті – першій половині 60-х рр. ХХ століття / І. М. Романюк. – Вінниця: Книга – Вега, 2005. – 256 с.

11. Народне господарство Української РСР. Статистичний збірник. – К.: держстатвидав, 1956. – 535 с.

12. Федоренко Я. А. Розвиток сільських бібліотек в Україні (1953–1964 рр.) / Я. А. Федоренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchu/N133-134/N133p166-169.pdf.

13. Шамрай О. Г. Культурно-освітня сфера українського села в 1943–1950 рр. (за матеріалами центральних областей УРСР): автореф. дис. ... канд. іст. наук спец. 07.00.01 / О. Г. Шамрай. – Черкаси, 2009. – 20 с.

14. Мічуда В. В. Відбудова мережі культурно-освітніх установ на селі у повоєнні роки (1945–1955) / В. В. Мічуда // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика: зб. наук. ст. / Ін-т історії України НАН України. – К., 2004. – Вип. 9. – С. 354–359.

С.В. Чмільова

УМОВИ РОБОТИ СІЛЬСЬКИХ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ КЛУБНОГО ТИПУ В 90-Х РОКАХ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ. (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

На прикладі Черкаської області досліджено особливості формування мережі сільських закладів культури клубного типу в 90-х роках ХХ – на початку ХХІ ст., їхнього матеріально-технічного та кадрового забезпечення. Зроблено висновок про те, що основними проблемами в діяльності клубних закладів залишаються: скорочення мережі, поступова фізична руйнація будівель непрацюючих об'єктів, відсутність опалення, застаріле матеріально-технічне обладнання, скорочення штатів і неповна зайнятість працівників культури.

Ключові слова: культура, заклад культури клубного типу, село.

Узагальнення досвіду культурно-освітнього розвитку селянства в умовах утвердження незалежності України неможливе без наукового аналізу суперечливих явищ і процесів у культурному житті села, визначення здобутків, виділення проблем та окреслення перспектив його інтеграції в культурний простір країни. Ця проблема має багато актуальних векторів дослідження, одним із яких є вивчення діяльності закладів культури в українському селі в 90-х роках ХХ – на початку ХХІ ст. Питання розвитку сфери культури присвячено значну кількість наукових праць. До теоретичних і практичних аспектів політики держави у культурній сфері звергалися О. А. Грищенко, О. О. Різник, В. В. Солодовник, В. Л. Стасюк [1–3]. Розглядали мережу закладів культури як структурний елемент соціальної інфраструктури науковці-економісти Д. О. Мотруніч, М. К. Орлатий, І. В. Прокопа, П. Т. Саблук [4–6]. Окремі аспекти клубної діяльності висвітлено в працях Є. І. Бородіна, Г. Ф. Мироненко, Н. М. Цимбалюк та ін. [7–10]. Проте більшість досліджень здійснено у всеукраїнському контексті. Регіональні особливості роботи закладів культури залишаються ще не достатньо вивченими. У зв'язку із цим метою нашої наукової розвідки є на прикладі Черкаської області відтворити історію розвитку мережі сільських закладів культури клубного типу, виявити специфіку проблем та зрушень у їхній діяльності в 90-х роках ХХ – на початку ХХІ ст.

Найбільш розповсюдженими закладами культури в селах України є клуби та будинки культури. Метою створення клубних закладів є задоволення культурних потреб громадян у розвитку народної традиційної культури, підтримки художньої творчості, іншої самодіяльної творчої ініціативи, організації дозвілля тощо [11].

Під час дослідження з'ясовано, що протягом окресленого періоду спостерігалася тенденція до скорочення мережі закладів культури клубного типу в селах Черкаської області (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка мережі сільських клубних закладів у Черкаській області в 1985–2011 рр. [12, 323; 13, 9; 14, 440].

Рік	1985	1990	1991	1995	1997	1998	2000	2005	2008	2011
Кількість клубних закладів	799	800	795	757	729	718	710	690	689	687

Рівень забезпеченості сільських населених пунктів клубами та будинками культури в Черкаській області станом на 01.01.2001 р. становив 86%. За цим показником регіон посідав третє місце по Україні після Чернівецької (91%), Івано-Франківської та Тернопільської областей, у яких цей показник був однаковим – 89% [6, 543]. Як засвідчує аналіз, на Черкащині в першу чергу закривалися культурні заклади, розташовані в малих і середніх селах. За словами методиста Кам'янського районного будинку культури В. І. Данилюка, у 90-х роках ХХ ст. у Кам'янському районі було закрито два заклади у селах Яворате і Копійчино через малу кількість населення. Протягом же останніх 10 років мережа не змінилася [15]. Іншими важливими причинами скорочення мережі клубних закладів у сільській місцевості були аварійність приміщень та переведення закладів на баланси сільських (селищних) рад, які виділяли незначні кошти на їх утримання та зарплату працівникам цих закладів. Приміром, у Черкаському районі в 1993 р. з 39 клубних закладів у аварійному стані перебували три (с. Кумейки, Думанці, Руська Поляна), потребувало капітального ремонту – 18 [16, 7].

У 2001 р. загалом по Черкаській області потребували капітального ремонту 52,5% клубів і будинків культури, в аварійному стані перебувало 6,4% [6, 539]. Такі негативні показники зберігалися і в наступні роки.

Розпочате у 80-ті рр. ХХ ст. будівництво закладів культури і освіти в 90-х рр. в основному законсервовувалося, занепадало, тому нові клуби і будинки культури, за даними Черкаського обласного управління статистики, не вводилися в експлуатацію [1, 134; 18, 117]. Тож, швидше, є винятком відкриття у 1992 р. нового будинку культури в с. Івахни Монастирищенського району, який будували чотири роки. «Це була не рядова споруда, а цілий палац, у якому розмістився не лише будинок культури, а й бібліотека, адміністративні служби села. Простора сцена, оркестрова яма, зала на 362 місця, кімнати для гуртків, декорацій, інструментів, просторе фойє – ось що являв собою цей культурний центр» [19, 287].

Натомість більшість приміщень клубних закладів збудовано за старими радянськими проектами, що передбачали, як правило, лише сцену і зал, вони не відповідають вимогам щодо забезпечення належних умов для роботи працівників закладу, артистів, а також для комфортного культурного відпочинку